

Mediterranski gozdovi Cipra

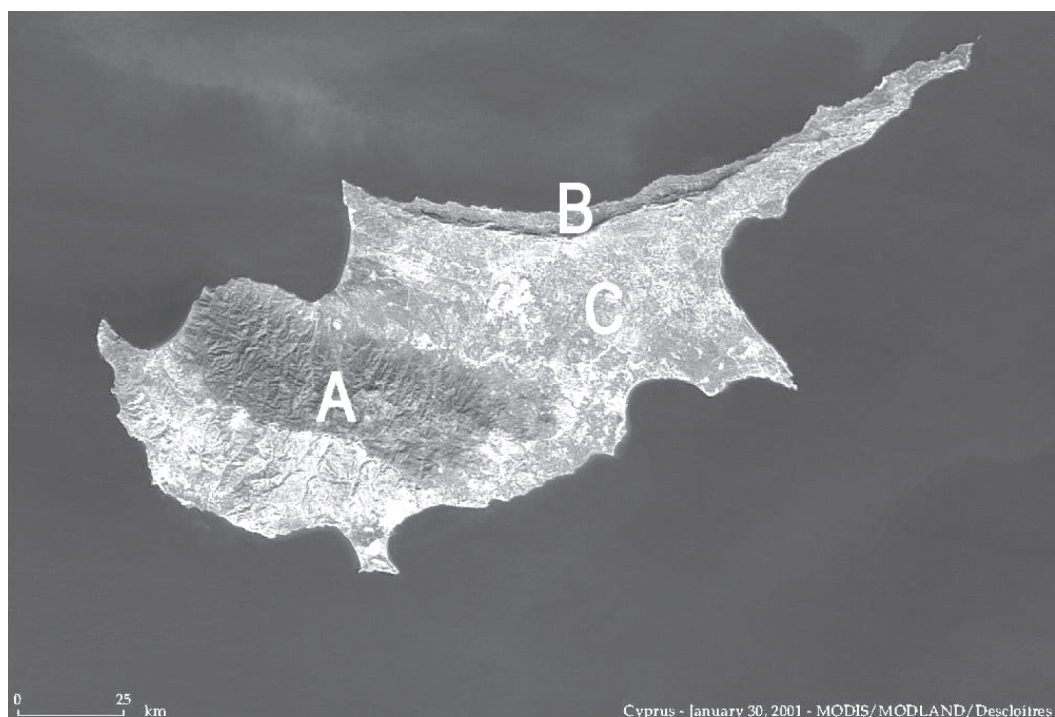
Splošne značilnosti otoka Cipra

Ciper je za Sicilijo in Sardinijo tretji največji otok v Sredozemlju. Njegova površina predstavlja nekaj manj kot polovico Slovenije. Od 9.251 km² je okoli 40 % poraščeno z naravno vegetacijo (gozdovi, makije in druge degradirane oblike gozdov). Razumevanje pojma »gozd« je na Cipru precej drugačno od našega, saj so sredozemski gozdovi iglavcev, ki na Cipru prevladujejo, praviloma precej bolj presvetljeni, redki. Sestoji dreves se mozaično prelivajo z grmiščno vegetacijo tipov makije in garige ter suhimi travišči. Glavno gozdnato območje Cipra je zajeto v Narodnem parku Troodos. Troodos je največja gorska veriga otoka Cipra z najvišjim, 1.952 metrov visokim vrhom Chionistra (za to goro se pogosto pojavlja tudi ime Olympus).

Za otok Ciper je značilen izrazit višinski bioklimatski gradient – od toplega, sušnega (polpuščavskega) nižinskega sveta v osrednjem delu

otoka (povprečne letne temperature med 17-19°C, povp. letna količina padavin manj kot 300 mm) do hladnega in humidnega višavja (povp. letna T okoli 9-13°C, povp. letna količina padavin okoli 1.100 mm). Na tem območju se izrazito mešajo starejše kamnine, ki jih uvrščamo med magmatske in metamorfne, s krednimi in miocenskimi sedimentnimi kamninami (npr. apnenci, laporji, peščenjaki). V teh pestrih razmerah najdemo blizu 1.800 domačih rastlinskih taksonov (opredeljeni so na nivoju vrste, podvrste ali celo varietete), od katerih je kar 128 endemičnih.

Med zanimivejšimi organizmi otoka Cipra je tudi endemična vrsta ciprskega muflona *Ovis gmelini ophion*. Gozdovi Cipra so bogati tudi po različnih vrstah ptičev. Tako samo v območju gorovja Troodos lahko najdemo preko 80 vrst ptičev, med njimi tudi endemične kot npr. ciprska penica *Sylvia melanothorax*.

Slika 1: Satelitska slika Cipra

Legenda

Otok Ciper je razdeljen na tri geološka območja:

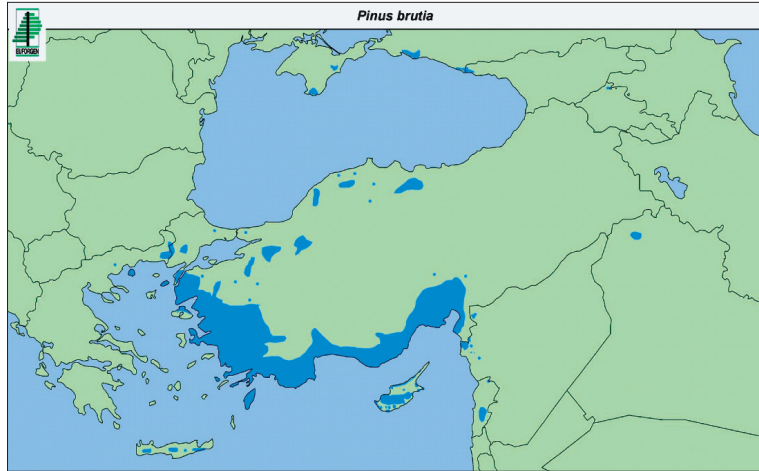
A) Območje gorovja Troodos je pretežno zgrajeno iz vulkanskih skal (1.952 m n.m.v.)

B) Območje gorovja Pentadaktylos oz. območje Kyrenia je pretežno zgrajeno iz apnencev (1.024 m n.m.v.)

C) Ravnina Messaoria med obema gorovjema je iz različnih sedimentnih kamnin

Gozdarstvo v času in prostoru

Slika 2: Geografska razširjenost vrste *Pinus brutia* - dominantne drevesna vrste otoka Cipro (povzeto po Fady et al. 2003)

Gozdna in obgozdna vegetacija otoka

Na transektu iz ravninskega dela na vzhodni strani otoka proti zahodu se nizajo različni tipi vegetacije. Ko se počasi dvigamo z ravninskega, pretežno kmetijskega in urbanega območja imenovanega Messaoria, za seboj zapuščamo le redke ostanke naravne, prvobitne vegetacije. Na suhi ravnini v okolici glavnega mesta Nikozije oz. Lefkosie (doma-

čini ga tako imenujejo) z manj kot 300 mm padavin letno najdemo med nasadi gojenih oljk, citrusov in drugih kmetijskih kultur, le še posamezne otoke polsušne naravne vegetacije, ki jo gradijo divje oljke *Olea europaea*, rožičevci *Ceratonia siliqua* in navadni čičimaki *Ziziphus jujuba*. Na začetku tega višinskega gradienta, ko se začnemo dvigati z ravninskega predela proti zahodu, prevladujejo sklerofilni

Slika 3: Južna pobočja gorovja Troodos poraščajo redki gozdovi turškega bora *Pinus brutia*

Slika 4: Ciprski črni bor *Pinus nigra* subsp. *pallasiana* je glavni graditelj sestojev v zgornjem višinskem pasu

Slika 6: Mokrišče v osrčju Narodnega parka Troodos je ena od skrbno zavarovanih naravovarstvenih posebnosti tega otoka

Slika 5: Ciprske cedre *Cedrus brevifolia* imajo v mladosti stožčasto krošnjo, v starejših letih pa bolj dežnikasto

Slika 7: Po vzhodni platani, ki se v jesenskem času slikovito obarva, se imenuje Park Platania - priljubljena turistična točka

Slika 8: Plodovi ciprske jagodičnice *Arbutus andrachne*

zimzelene grmičaste hrasti *Quercus coccifera* in tudi listopadni hrasti *Q. infectoria*, makije jagodičnice *Arbutus andrachne* ter grmičevja cipres in brinov (*Cupressus sempervirens*, *Juniperus phoenicea*). V osrednjem višinskem pasu močno prevladujejo gozdovi turškega ali vzhodno-mediteranskega bora *Pinus brutia*, ki je v bližnjem sorodu z alepskim borom *Pinus halepensis*. Bor *Pinus brutia* uspeva do nadmorske višine okoli 1.200 m. To je dominantna drevesna vrsta na Cipru in gradi obsežne

Slika 9: Jelševolistni hrast z značilnimi želodi

gozdove, tako na gorovju Troodos kot tudi gorovju Pentadactylos na severni strani otoka. Pogosto je v borovih gozdovih primešana endemična vrsta zlatega ali jelševolistnega hrasta *Quercus alnifolia*, ki nekoliko spominja na nam bolj znano črničevje *Quercus ilex*. Vendar pa je kar nekaj očitnih razlik med črničevjem in to bolj ali manj grmičasto vrsto hrasta. Še posebej se ločita po obliki listov, ki so pri slednjem očitno bolj zaokroženi in manj dlakavi ter tudi po skledici (kapici) želoda. V podrasti borovih gozdov se hrastu pridružujejo tudi grmi ali mala drevesca jagodičnice *Arbutus andrachne*.

Od bolj zanimivih vrst, ki so primešane turškemu boru je tudi reliktna in endemična vrsta ciprske cedre *Cedrus brevifolia*. Vrsta je pravi simbol in ponos Cipra. Vključena je v različne sezname ogroženih vrst. Večje strnjeno območje cedrovih gozdov, ki obsega okoli 800 ha, je bilo vključeno tudi v omrežje območij Nature 2000. Cedrovi gozdovi so kot prioritetni habitatni tip vključeni v Aneks I EU Habitatne direktive, kateremu je potrebno posvečati posebno naravovarstveno pozornost. Ta enkratna drevesa, o katerih so pisali že antični pisci kot sta Theophrast in Plinij, dosega višino 30-35 m.

Slika 10: Endemični ciprski muflon v muzeju

V najvišjem pasu gozdov, ki sežejo prav do vrhov gorovja Troodos, je še mnogo bolj kot ciprska cedra razširjena posebna podvrsta črnega bora *Pinus nigra* subsp. *pallasiana*. Nekateri jo obravnavajo tudi kot povsem samostojno vrsto *Pinus pallasiana*. Črni ciprski bor tvori razmeroma strnjene sestoje v nadmorskih višinah med 1.200 in 1.900 metri. Ponekod mu je v gozdovih primešana tudi vrsta brina *Juniperus foetidissima*, ki se pojavlja nad 1500 metrov nadmorske višine in lahko dosega višino nizkih dreves.

Na otoku so razmeroma redki listopadni gozdovi. Običajno jih najdemo ob vodotokih. Najpogostejši so obvodni gozdovi s prevladujočo vzhodno platano *Platanus orientalis*. Njej pa so pogosto pridruženi tudi vzhodna jelša *Alnus orientalis* in bela vrba *Salix alba*. Ta azonalni tip vegetacije se pojavlja od morja pa vse do nadmorskih višin okoli 1.500 m.

Pomen gozdov in problemi

Gozdovi Cipra so mnogo bolj kot v ekonomskem smislu pomembni zaradi drugih funkcij kot so socialne in ekološke. Po nekaterih informacijah naj bi celotno gozdarstvo s spremljajočimi dejavnostmi prispevalo le 0,03 % ciprskega BDP. Na očitno

Slika 11: Cedre uporabljajo tudi za sanacijo strmih brežin, ki so podvržene izraziti eroziji

Gozdarstvo v času in prostoru

Slika 12: Začetek sanacije rudnika azbesta

Slika 13: Informacijska tabla opozarja na različno stopnjo požarne ogroženosti okolja

pomanjkanje lesne biomase kaže podatek, da kar 97 % potreb po lesni surovini pokrijejo z uvozom. Procesi degradacije gozdov so tako kot vseh drugih sredozemskih državah zelo izraziti. Vzroki za to, da ima Ciper le še okoli 18 % razmeroma dobro ohranjenih gozdov, so predvsem zgodovinske narave. Vplivi Rimljanov, Bizantincev in Turškega kraljestva so pustili dramatične in nepopravljive posledice. Ciper je bil v zgodovinskih časih pomemben center ladjedelništva in država, ki je celo izvažala les. Degra-

dacija gozdov v grmišča je v veliki meri posledica prekomerne paše. V 19. stoletju naj bi bila populacija koz na otoku Cipru večja kot na katerem koli drugem otoku v Sredozemlju. Poleg prekomerne paše v daljšem zgodovinskem obdobju so tu zelo pogosti tudi gozdni požari. Gozdni ekosistemi so bili že od nekdaj pod močnim udarom zaradi koriščenja rud, gradnje jezov na vodotokih in fragmentacije zaradi različnih vzrokov (npr. infrastruktura). Izrazito negativen vpliv na naravne ekosisteme ima tudi turizem z vsemi spremljajočimi dejavnostmi, ki je seveda med najpomembnejšimi panogami otoka. Intenzivna urbanizacija z vsemi stranskimi posledicami je najizrazitejša na obrobju obstoječih koncentracijah prebivalstva. Na naravne ekosisteme pa negativno vpliva tudi prodor invazivnih vrst.

Vir: Fady, B., Semerci, H., Vendramin, G.G., 2003. Technical guidelines for genetic conservation and use for Aleppo pine (*Pinus halepensis*) and Brutia pine (*Pinus brutia*). EUFORGEN, International Plant Genetic Resources Institute, Rome, Italy, 6p.

dr. Lado KUTNAR
Gozdarski inštitut Slovenije
Ljubljana